

Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Oslo
 Kommune: 301/Oslo kommune
 Opprinnelig funksjon: Lærerskole
 Nåværende funksjon: Litteraturhus
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 1

Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
6601397	Wergelandsveien 29	1922 - 1932	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	80491816	209/428

Vern kompleks

Formål: Verne den tidligere Oslo lærerskole som et arkitektonisk, arkitekturhistorisk, skolehistorisk og kulturhistorisk viktig ledd i norsk historie og i Oslos bybilde.

Begrunnelse: Den tidligere Oslo lærerskole fra 1922-1932 er forholdsvis påkostet for sin tid og fremstår som en representativ bygning og et vesentlig innslag i bybildet både ut i fra egenverdi og ledd i et av hovedstadens viktigere bygningsmiljøer. Bygningen har også stor skolehistorisk og kulturhistorisk verdi.

Omfang: Bygningens eksteriør.

Beskrivelse kulturmiljø

Eiendommen inngår i randbebyggelsen rundt Slottsparken der grønne forhager og begrenset, frittliggende bebyggelse har vært vektlagt helt siden slottsbygningsskissekomisjonen solgte tomtene til privat boligbebyggelse i 1846. Denne omgivende bebyggelsen omfatter en del av byens verdifulle arkitektur fra 1800- og 1900-tallet. De eldste og nærmeste husene, Parkveien 27-31, en liten murvilla og to trevillaer i sveitserstil, ble fredet i 2002.

Området omfattes av kgl. res. 31.8.2001 om hensyn til historiske og antikvariske forhold i Oslo der området rundt Slottet er særskilt nevnt.

Eiendomshistorikk

Eiendommen er en del av det området som slottsbymningskommisjonen solgte til boligtomter i 1846 etter at Slottsparkens utstrekning var bestemt og omgivende gater Wergelandsveien og Parkveien var regulert. Tomtene ble solgt med servitutter om bebyggelsens dimensjoner og utforming og byggelinjer som forutsatte forhaver ut mot gaten og regulerte forhavernes bruk. (Arno Berg i St. Hallvard 1947 s. 12). Dermed oppnådde man en buffer rundt Slottsparken med utvidelse av grøntområdet og kontroll med den omliggende bebyggelsen. Dette er et forhold som med få unntak fremdeles består. I Wergelandsveien 27 ble forhagen gjenskapt etter fjerning av asfaltert parkeringsplass i 1995 mens den i nr. 29 ble asfaltert med tilslutning fra Riksantikvaren i 2007.

Tomten ble solgt til arkitekt J.H. Nebelong i 1846, og han solgte den ubebygget videre året etter. Den ble bebygget med en murvilla med vinkelplan og sveitsertak som neppe var eldre enn fra ca 1850 (kjennes fra foto ca 1860 tatt fra Slottets tak). Denne tilhørte senere statsråd August Manthey, i alle fall en del år frem til han døde i 1880. Da overtok fabrikkier Knud Graah som utvidet bygningen i 1881, trolig også med forhøyelse til to fulle etasjer. Han solgte til Oslo lærerskole i 1914 som tok den i bruk som skole. Den ble revet for å gi plass til den nåværende skolebygningen. (Ulf Hamran i St. Hallvard 1963 s. 62, 71).

Oslo lærerskole var opprettet av flere kristelige organisasjoner i 1912 etter initiativ av dr. Ole Hallesby. Den fikk navnet Den nye lærerskole i Kristiania, fra 1925 Oslo lærerskole. Fra 1922 ble skolen overtatt av Det norske lutherske Indremisjonsselskap alene av hensyn til lånefinansiering av ny skolebygning. Skolen var planlagt som og ble drevet som en livssynskole der det var klart uttalte mål om streng og konservativ kristen innflytelse og dominans gjennom utdanning av flest mulig lærere til den norske grunnskolen. Oslo lærerskole var således et av mange utslag av den langvarige brytning mellom den bibeltro og folkelige vekkelseskristendom (knyttet bl.a. til Menighetsfakultetet) og den bredere folkekirke i norsk samfunnsliv. Undervisningen startet i leide lokaler i Aars & Voss skole høsten 1912. Fra 1914 ble undervisningen flyttet til den nyinnkjøpte eiendommen Wergelandsveien 29 der den tidligere villaen ga plass til blant annet fire klasseværelser med mer. Driften ble bekostet av staten fra 1918. (Oslo lærerskole gjennom 25 år, 1937, s. 18-29).

Som ledd i statlig utdanningspolitikk ble Oslo lærerskole som den siste private kjøpt av staten i 1947 (Stortingsvedtak 8.7.1947. Kilde: St. meld. nr. 10 1958). Den fikk da navnet Oslo offentlige lærerskole, fra 1967 Oslo lærerskole og ble i 1981 en del av Oslo Lærerhøgskole, senere innlemmet i Høgskolen i Oslo.

Entra Eiendom overtok eiendommen ved opprettelsen av selskapet fra 1. juli 2000. Ny leietaker fra 2006 er Stiftelsen Litteraturhuset som er opprettet av Stiftelsen Fritt ord.

Verneverdige bygg

Byggnr: 6601397

GAB nr: 80491816

Navn: Wergelandsveien 29

Oppført: 1922 - 1932

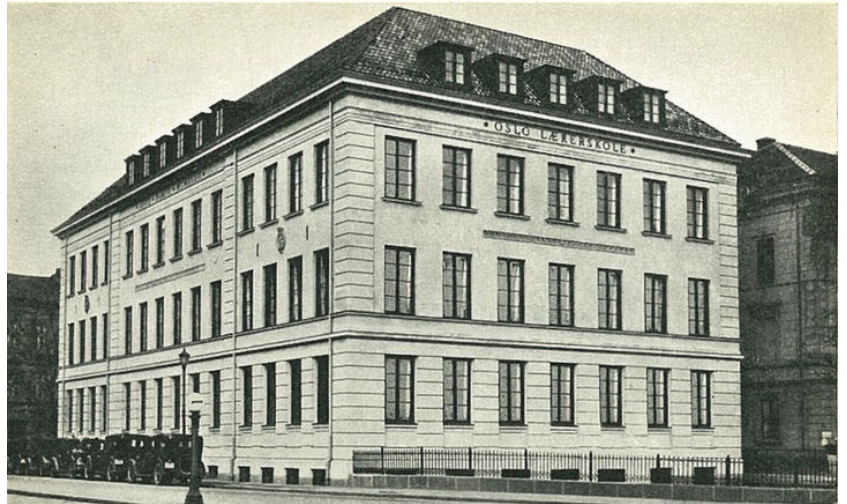
Sett fra vest. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.

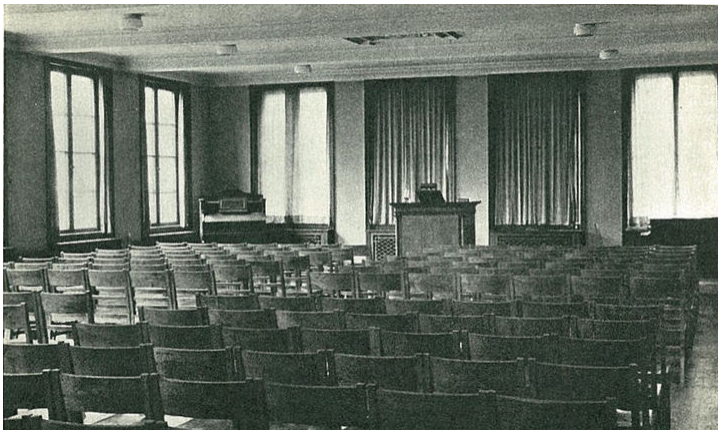
Før fasadeendring 2007. Opphavsrett: Entra.

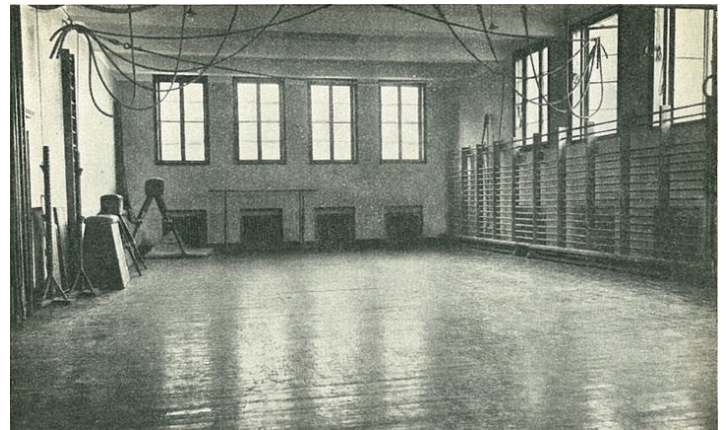
Den eldre villaen på tomten med den nye skolens 1. byggetrinn, ferdig 1926, bakenfor. Etter Statsbygg ferdigmelding 481/1995.

Skolen sett fra vest ved åpningen i 1932. Jernstakittet ble fjernet før 1937 mens granittkanten ble beholdt lenge, trolig til 2007. Fra skolens jubileumsskrift 1937.

Lærerskolens festsal i 1. etasje der det nå er ny hovedinngang, bokhandel og kafe. Fra skolens jubileumsskrift 1937.

Lærerskolens gymsal i 1. etasje ved Hegdehaugsveien der det nå er møtesal. Fra skolens jubileumsskrift 1937.

Klasserom i læreskolen med sterke innslag av tidens nye og rasjonelle arkitekturkonstruksjoner og reduserte dekorformer. Fra skolens jubileumsskrift 1937.

BYGNING 6601397 Wergelandsveien 29

Kompleks 518002 Wergelandsveien 29, Oslo

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	ENTRA
GAB nr:	80491816
Gnr/bnr:	209/428
Oppført:	1922 - 1932
Byggherre:	Oslo lærerskole
Arkitekt:	Henry Fearnley Coll
Opprinnelig funksjon:	Undervisning/forskning
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Skole
Regulering:	Regulert: S- 2997, Spesialområde bevaring (offentlig bygning)
Vernestatus:	Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6 Annet vern: Kgl.res. 13.2.1987 fastslår angivelig at bygningene i området skal behandles som om de var fredet. Kgl. res. 31.8.2001 om hensyn til antikvariske og historiske interesser i området rundt Slottet.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er oppført i tre etasjer i pusset mur på lavt fundament av hugget granitt. Den har en klar blokkform med rektangulær grunnplan. Taket er fornet som et valmtak, men med øvre del avskåret til flatt tak. Den enkle blokkformen brytes av to små utbygg, et for opprinnelig hovedinngang ved sydøstre langvegg og et for baktrapp mot Hegdehaugsveien, og dessuten av små kobbhus i skråtakene. Fasadene preges av tidstypisk klassisisme fra 1920-årene med gesimsbånd og med kvaderimitasjon i første etasje og hjørnekvadre i de to øvre. Dessuten er det kvadermarkering av midtpartiet i langfasaden langs Parkveien der den danner fondvegg for Hegdehaugsveien.

Innvendig finner man i større grad blanding av klassisismens stilelementer og tidens moderne og rasjonelle bruk av nye konstruksjoner og materialer som f.eks. armert betong i synlige himlingsbjelker og sammenføyninger av flater og elementer uten bruk av profiler og gesimser.

Midt på hver gatefasade er det innsatt et dekorbånd med en løpende hund-bord mellom 2. og 3. etasje. Skolens navn OSLO LÆRERSKOLE er plassert midt på gesimsen både mot Wergelandsveien og Hegdehaugsveien. Mot Parkveien står ANNO DOMINI MCMXXXII og der er dessuten to granittmedaljonger med henholdsvis Kristus-monogram og Bibelen i stråleglans, symboler for skolens fundament i bibeltro vekkelseskristendom.

Ny hovedinngang ble etablert i 2007 med tre dører i sydvestre kortfasade mot Wergelandsveien ved å fjerne brystningene under tre vinduer. Plasseringen av den opprinnelige hovedinngangen, tilbaketrukket på sydøstre langvegg mot nabobygningen kan skyldes servitutt på tomten med forbud mot hovedinngang mot Slottsparken. Plasseringen skyldes trolig også oppdelingen i to byggetrinn som krevde plassering i første byggetrinn bakenfor den villaen som da sto her. Den gamle hoveddøren har innramming av hugget granitt. Over inngangstilbygget har bygningen et høyt og smalt vindu som markerer innvendig hovedtrapp og er fremhevet med kvaderning.

Sammendrag bygningshistorie

Oppført for å øke Oslo lærerskoles utdanningskapasitet og bidra til å avskaffe landets lærermangel. Oppført i to byggetrinn 1922-1926 og 1930-1932, det første på tomtens bakre del mot Hegdehaugsveien inntil den eldre villaen som sto på tomten. Første byggetrinn ble forsinket i gjennomføringen pga. lockout og streik, mens annet trinn ble forsinket i oppstarten pga. redusert lærermangel og strid om statsbidrag mellom kirkelige og mer materialistiske grupperinger i Stortinget.

En forholdsvis detaljert beskrivelse av bygningens innredning ved åpningen i 1932 finnes i Oslo Nyheds- og Avertissements-Blad, 19. mai 1932.

Oppusset for Oslo lærerhøgskole utvendig og innvendig 1990-1991 med bl.a. ny rominndeling i en del av loftsetasjen. Gjennomgripende nyinnredning, modernisering og oppussing for Litteraturhuset 2006-2007.

Bygningshistorikk

1921	1926	Stor lærermangel fra omkring 1920 førte til stadige utvidelser av kapasiteten ved skolen og behov for bedre plass som først ble løst med leide lokaler. Arkitekt Colls første forslag til nybygg forelå i 1921. Dette ville kreve riving av den gamle villaen, men ble året etter erstattet av en plan for bygging i to trinn (med bygging bak villaen først, ut mot Hegdehaugsveien). Første byggetrinn ble påbegynt i 1922, men pga. streik og lockout sto det ikke ferdig til åpning før i 1926. Da var lærermangelen over og det meste av statsbidraget som skulle dekke drift og husleie i nybygget, ble inndratt av Stortinget. (Oslo lærerskole gjennom 25 år, 1937, s. 25-29).
1930	1932	Annent byggetrinn kunne igangsettes i 1930 etter at Stortinget hadde sidestilt Oslo Lærerskole med de andre lærerskolene i landet og dermed sikret statsbidraget, men fremdeles med betydelige tilskudd fra indremisjonen. Bygningen sto ferdig til innvielse i 1932. (Oslo lærerskole gjennom 25 år, 1937, s. 36).
1990	1991	Rehabilitering og delvis ombygging i regi av Statsbygg, arkitekter Ark. Riseng & Kiehl AS v/ Jürgen Kiehl. Taket isolert og lagt om og fasaden pussutbedret og malt. Heis til alle etasjer installert ved siden av hovedtrapp. Ny innredning av loftsetasjen som nå fikk fire klasserom og et vrmlæreale med krumme og skråstilte vegger. Ny gang fra midtkorridor til baktrapp i 2. etasje. Oppussing av festsal i 1. etasje, trappehus og korridorer. Ny utomhusplan mot Wergelandsveien. (Statsbygg Ferdigmelding nr. 481/1995).
2006	2007	Omgjort til Litteraturhuset i samarbeid mellom Entra eiendom og Stiftelsen Fritt Ord, innviet 4.10.2007. Drives av Stiftelsen Litteraturhuset som er uavhengig og ikke-kommersiell og opprettet av Fritt Ord i 2006 med formål å formidle og vekke interesse for litteratur og lesning. Prosjektet er inspirert av litteraturhus opprettet i Tyskland og Østerrike siden 1980-tallet. Omfattende innvendig oppussing og modernisering i alle etasjer med div. ny innredning og tekniske anlegg. Inneholdt ved åpningen i 2007: Bokhandel, kafe, 2 barer, 6 scener, lokaler til barne- og ungdomsaktiviteter, div. kontorer, arbeidsplasser for forfattere og skribenter og en gjesteleilighet for utenlandske forfattere. (Div. info fra dagspresse, Fritt Ord og Litteraturhuset på internett 2008). Ny hovedinngang med utvendig trapp etablert i fasaden mot Wergelandsveien der forplassen ble asfaltert og det ble anlagt mindre beplantninger langs fortau. Askim og Lantto arkitekter AS. (Korresp. i Riksantikvarens arkiv).

Vern

Formål:	Verne den tidligere Oslo lærerskole som et arkitektonisk, arkitekturhistorisk, skolehistorisk og kulturhistorisk viktig ledd i norsk historie og i Oslos bybilde.
Begrunnelse:	Den tidligere Oslo lærerskole fra 1922-1932 er forholdsvis påkostet for sin tid og fremstår som en representativ bygning og et vesentlig innslag i bybildet både ut i fra egenverdi og ledd i et av hovedstadens viktigere bygningsmiljøer. Bygningen har også stor skolehistorisk og kulturhistorisk verdi.
Omfang:	Bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

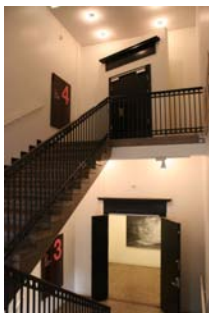
Interiørnr:
Interiørnavn:
Beskrivelse: Etter gjennomgripende nyinnredning, modernisering og oppussing 2006-2007 er interiørene endret med nye elementer i kontrast. Her ses korridor i 3. etasje med opprinnelige murdetaljer og nye dører.

Interiørnr:
Interiørnavn:
Beskrivelse: Over hovedinngangen er det laget en mindre åpning opp til 2. etasje. De mer monumentale gamle dørromramninger er beholdt, men dørbladene fjernet.

Interiørnr:
Interiørnavn:
Beskrivelse: Hovedtrapp fra 3. etasje til loft med opprinnelig trapp og dørromramninger.

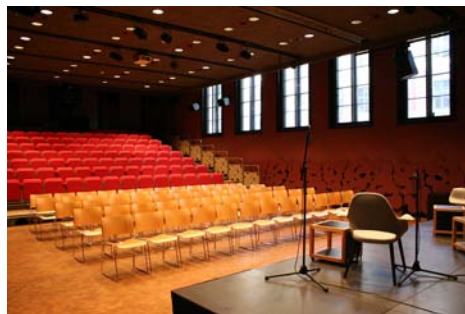
Interiørnr:
Interiørnavn:
Beskrivelse: Det opprinnelige fysikklaboratoriet i loftsetasjen er blitt forfatterverksted og har gamle skap og kottdører bevart.

Interiørnr:
Interiørnavn:
Beskrivelse: Ny hovedinngang er laget fra Wergelandsveien i tre tidligere vinduer i den opprinnelige festsalen. Her er nå både bokhandel og kafe.

Interiørnr:
Interiørnavn:
Beskrivelse: Innerst i 1. etasje er den opprinnelige gymsalen blitt storsal. Den store takhøyden er opprinnelig og oppnådd ved å legge gulvet ned i kjellernivå.

Interiørnr:
Interiørnavn:
Beskrivelse: Sal i 3. etasjes nordre hjørne med opprinnelig synlige betongbjelker i himlingen som var et rimelig, rasjonelt og moderne trekk for sin tid. T.h. ny nedføring for nye tekniske anlegg.

BYGNING 6601397 Wergelandsveien 29

Kompleks 518002 Wergelandsveien 29, Oslo

Sett fra syd med oppr. hovedinngang i tilbygget i skyggen t.h. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.

Sett fra nord. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.

Sett fra øst med oppr. hovedinngang i tilbygget t.v. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.

Oppr. hovedinngang ved sydøstre langsida. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.

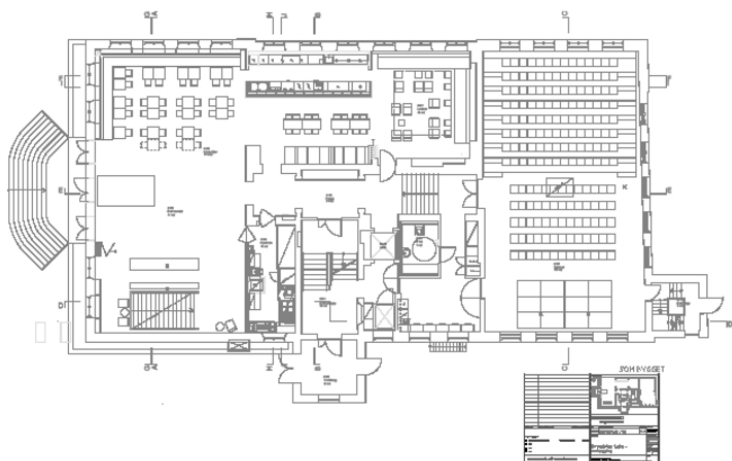
BYGNING 6601397 Wergelandsveien 29

Kompleks 518002 Wergelandsveien 29, Oslo

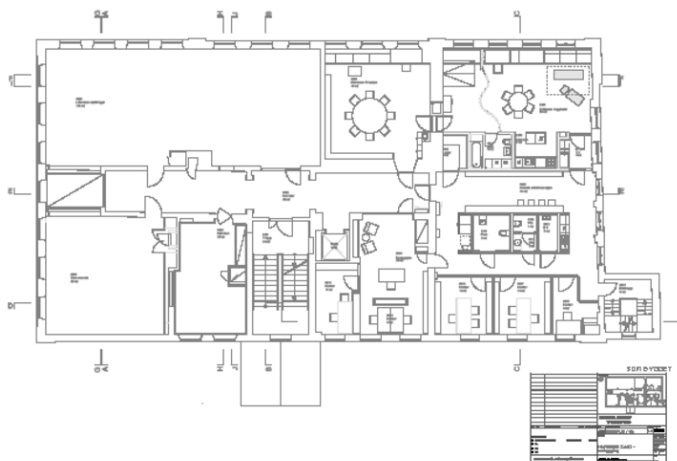

Dør til baktrapp ved Hegdehaugsveien. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.

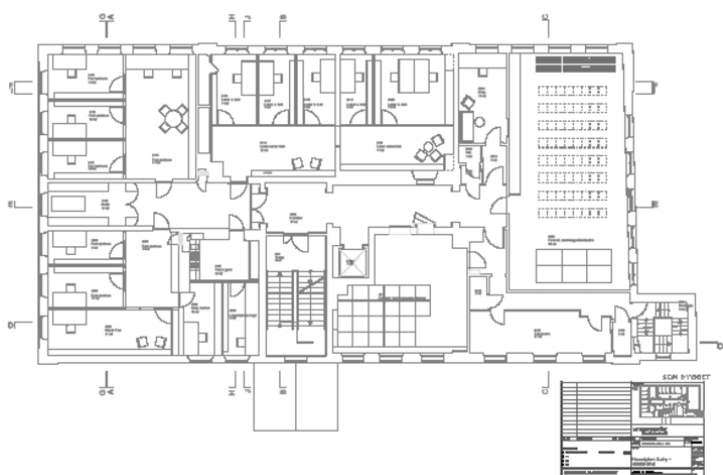
Medaljongen med bok i strålekrans viser ikke til Litteraturhuset, men er sm.m. tilsv. medaljong med Kristus-monogram symbol for Oslo lærerskoles fundament i bibeltro vekkelseskristendom. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.

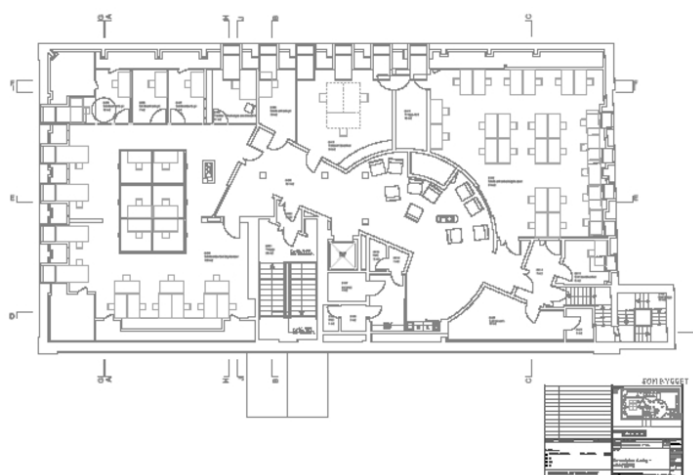
Plan 1. etasje 2007. Opphavsrett: Askim/Lanto arkitekter og Entra.

Plan 2. etasje 2007. Opphavsrett: Askim/Lanto arkitekter og Entra.

Plan 3. etasje 2007. Opphavsrett: Askim/Lanto arkitekter og Entra.

Plan 4. etasje 2007. Diagonale og sirkulære veggføringer stammer fra ominnredning 1990-1991. Opphavsrett: Askim/Lanto arkitekter og Entra.

Korridor 3. etasje sett fra sydvest. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.

Ny hovedinngang. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.